सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास माननीय न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ उपाध्याय माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय

<u>फैसला</u>

मुद्दा नं. : ०७०-RB-००४४

मुद्दा : मूल्य अभिवृद्धि कर (२०६३/०६४, ०६४/०६४, ०६४/०६६, ०६६/०६७)

आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखा तथा आन्तरिक राजश्व विभाग पुनरावेदक समेतका तर्फबाट ऐ. विभागका महानिर्देशक टंकमणि शर्मा१ विरूद्ध

शुरू तहमा फैसला गर्ने :- मा.अध्यक्ष श्री दीपककुमार कार्की मा. सदस्य श्री तारादेव जोशी मा. सदस्य श्री भागिराज इङ्गनाम

फैसला मितिः २०६८।८।२७

राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको फैसला उपर पुनरावेदनको अनुमित पाऊँ भनी परेको निवेदनमा यस अदालतबाट मिति २०७०। १०। १० मा राजश्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा द को (ख) (ग) र (घ) का आधारमा पुनरावेदन गर्ने अनुमित प्रदान भएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यस प्रकार छ :-

श्री चोखानी इन्टरप्राइजेजको मूल्य अभिवृद्धि कर अवधि २०६३/२०६४/०६४/०६६ र ०६७ सम्मको लागि कर, थप दस्तुर, जरिवाना र व्याजसमेत गरी जम्मा रू.५१,७७,८६३।—ितर्नु पर्ने देखिन आएको छ। उक्त रकम तिर्नु नपर्ने कुनै ठोस सवूद प्रमाण भए पत्र प्राप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र पेश गर्नु भनी आन्तरिक राजश्व विभागबाट मिति २०६६।८।८ मा करदाताका नाममा प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश जारी भएको।

आन्तरिक राजश्व विभागको मिति २०६६। ८। ८ को पत्रको सम्बन्धमा स्टकमा रहेको मिति २०६६। ६। २ को सामानको मौज्दात भन्दा मौज्दात गणना गर्दा रू.१४,४२,७३१।४२ को सामान घटी देखिन आएको मौज्दातलाई त्यस विभागबाट मौज्दात गणना गर्दा म्याद सिकएको र सडेगलेको सामानको मौज्दात निलएको भएर र कितपय सामानको नाम मिल्दो जुल्दो भएको कारणले कुनै सामान बढी र कुनै कम मौज्दात गणना भएको छ। आ.व. २०६४।०६५ मा भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई मूल्य अभिवृद्धि कर बाहेक रू. १,४९,०१,४०५।९२ को र मूल्य अभिवृद्धि करसमेत रू.१,७९,६८,७०१।—को बिक्री गरेका छौं घटी बिक्री देखाएको भितएको रू.१२,९८६।— मा मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्नु पर्ने होइन, सेलवेज डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई आ.व. २०६३।०६४, ०६४।०६५ र ०६५।०६६ मा पैठारी गरेको सामानबाट विना विल बिक्री गरेका छैनौं। सम्पूर्ण भुक्तानीलाई नै बिक्री मान्नु पर्ने कुनै आधार छैन भन्नेसमेत बेहोरा उल्लेख गर्दे करदाताका तर्फबाट मिति २०६६।८।२३ मा आन्तरिक राजश्व विभागमा जवाफ दर्ता गराएको रहेछ।

करदाताको तर्फबाट प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश परिवर्तन गर्नु पर्ने कुनै ठोस सवूद प्रमाण संलग्न हुन नआएको प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेशमा उल्लेख भए अनुसारको कर अविध २०६४ आषाढ, २०६४ आषाढ, २०६६ आषाढ र २०६६ आश्विनको मूल्य अभिवृद्धि कर जिरवाना, थप दस्तुर र व्याजवापत जम्मा रकम रू.४१,७७,८६३।— मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २०(१) तथा मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम २९(३) बमोजिम अन्तिम कर निर्धारण गर्ने गरी आन्तरिक राजश्व विभाग, अनुसन्धान शाखाबाट मिति २०६६।९।१७ मा कर निर्धारण निर्णय पर्चा खडा भएको र सोबमोजिम करदाताका नाममा मिति २०६६।९।२१ मा अन्तिम कर निर्धारण आदेश जारी भएको।

मैले वास्तविक आय लुकाएको छैन। घर बहाल खर्चमात्र छुट हुन गएको हो। आ.व.२०६३-०६४, २०६४-०६५ र २०६५-०६६ को घर बहाल संझौता भएको जम्मा १३ प्रति पेश गरेको छु। स्टोरमा धेरै सामानहरु उस्तै प्रकृतिको भएकोले कतिपय सामानहरु अर्को सामानमा परेको हुन सक्छ। तर, यित धेरै सामानहरु फरक नपर्नु पर्ने हो। भुलबश फरक परेको पिन हुन सक्छ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी संजय चोखानीले आन्तरिक राजश्च विभाग अनुसन्धान शाखामा गरेको बयान।

आन्तरिक राजश्व विभागको २०६६।९।१७ को निर्णयमा चित्त नबुझी करदाताको तर्फबाट आन्तरिक राजश्व विभागका महानिर्देशक समक्ष मिति २०६४।१२।२१ मा प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिएकोमा महानिर्देशकबाट करदाताको दावी जिकिर सम्बन्धित आन्तरिक राजश्व कार्यालयको राय प्रतिक्रिया तथा सक्कल फायल संलग्न कागजातहरू अध्ययन गर्दा आन्तरिक राजश्व विभाग, अनुसन्धान शाखाबाट भएको कर निर्धारणको निर्णय कानूनसम्मत् देखिएको हुँदा निवेदकको जिकिर पुग्न नसक्ने ठहर्छ भन्ने महानिर्देशकबाट मिति २०६७।२।४ मा भएको निर्णय।

आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखाको मिति २०६६।९।१७ को निर्णय र आन्तरिक राजश्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०६७।२।४ मा भएको निर्णय त्रुटीपूर्ण र अन्यायपूर्ण भएको हुँदा उक्त निर्णय बदर गरी इन्साफ पाऊँ भनी करदाताको तर्फबाट राजश्व न्यायाधिकरमा मिति २०६७।२।९ मा परेको पुनरावेदनपत्र।

यसमा स्टक खातामा घटी हुन गएको सामानलाई विक्री गरेको भनी सोमा मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गर्ने गरेको शुरू कार्यालयको निर्णय फरक पर्न सक्ने भएकोले अ.व. २०२ नं. बमोजिम छलफलको लागि सरकारी वकील, आन्तरिक राजश्व विभागलाई पेसीको सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०६७।५।११ को राजश्व न्यायाधिकरणको आदेश।

Assorted Candies Toffees Hard र Assorted Candies Toffees एउटै नाम भएको कारणले कुनै सामान घटी र कुनै बढी भएपनि कुल परिणाम मिल्न आउँछ। सामानको गणना गर्दा पुनरावेदक करदातालाई राखी गणना गरेको देखिदैन। आन्तरिक राजश्व विभागले स्टकमा रहेको सामानको बढी स्टक देखिएको भनी बढी कर असुल गर्नु भनेको आधारमा करदाताले स्टक शीर्षक अन्तर्गत बढी बिकी गरी बिकी लुकाएको भन्ने अनुमानका आधारमा स्थापित हुँदैन। अनुमानका आधारमा बिकी कायम गरी करदाताबाट थप कर लिने भनी गरेको निर्णय मिलेको देखिदैंन। चोखानी इन्टरप्राइजेज र सामान खरिद कर्ता भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोर पार्टीबाइजले देखाएको लेखालाई मात्र आधार लिई अनुमानका आधारमा बिकी लुकाएको भनी थप कर जरिवाना दिने भनी गरेको निर्णय मिलेको देखिदैन। तसर्थ मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गर्ने गरी भएको आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखाको मिति २०६६।९।१७ को निर्णय र सो निर्णयलाई समर्थन गरेको आन्तरिक राजश्व विभागको मिति २०६६।९।१७ को

निर्णय मिलेको नदेखिँदा उल्टी हुने ठहर्छ भन्ने राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको मिति २०६८।८।२७ को फैसला।

राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको उक्त फैसलामा चित्त बुझेन करदाताको स्टक मौज्दात गणना गरी स्टक बुकसँग भिडाउँदा घटी पाइएको र विभिन्न सामानहरू स्टक बुकमा रहेको मौज्दात भन्दा बढी मूल्यको मौज्दात रहेको प्रष्ट देखिन्छ। करदाताले यस्तै प्रकृतिका सामानहरू एक अर्कोमा गणना भई संख्या फरक परेको जिकिर लिए पनि निज स्वयंको उपस्थितिमा स्टक मौज्दात गणना गरी तयार गरिएको विवरणमा विपक्षी स्वयंको सिह दस्तखत परेको छ। आफ्नो अनुपस्थितिमा स्टक गणना भएको भन्ने विपक्षीको भनाई निराधार छ। विपक्षी करदातासँग सामान खरिद गर्ने भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोरको आ.व. ०६४।०६५ को पार्टीवाइज खरिद विवरणमा बढी रकमको सामान खरिद गरेको देखिन्छ। सो विवरणलाई छलेर करदातले घटी बिक्री देखाएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट प्रष्ट भएको छ। झुठा विवरण पेश गरेको अवस्थामा कर निर्धारण भई थप दायित्व सिर्जना भएको करदाताले उक्त दायित्व बहन गर्नुपर्छ। विपक्षी करदाताले सेलवेज डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई आ.व. २०६३/०६४, र ०६५/०६६ मा जुन परिमाणमा सामान बिक्री गरेको हो सो भन्दा घटी बिक्री देखाइएको छ। करदाताले उक्त स्टोरबाट बढी रकम भुक्तानी लिएको देखिँदा झुठा विवरण पेश गरी कर छलेको प्रष्ट देखिएको अवस्थामा राजश्व न्यायाधिकरणको फैसला उल्टी गरी आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखाको मिति ०६६।९।।२९ को निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गरेको आन्तरिक राजश्व विभागको मिति २०६७।२।४ को निर्णय सदर कायम गरिपाऊँ भन्ने आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखा तथा आन्तरिक राजश्व विभागका तर्फबाट पर्न आएको निवेदन।

मिसिल संलग्न रहेका मिति २०६६।६।१, २०६६।६।२ र २०६६।६।४ का मौज्दात विवरणका प्रमाणबाट विपक्षीको स्टोरमा रहेको सामानको गणना गर्दा विपक्षी करदाता संजय चोखानीलाई रोहवरमा राखी निजले दस्तखत गरेको देखिएकोले करदातालाई रोहवरमा नराखिएको भनी राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंबाट मिति २०६८।८।२७ मा भएको फैसला त्रुटिपूर्ण देखिँदा राजश्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ८ को देहाय (ख)(ग) र (घ) का आधारमा पुनरावलोकन गर्ने अनुमित दिइएको छ भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१०।१० को आदेश।

नियमबमोजिम पेशी सूचिमा चढी निर्णयार्थ यस इजलास समक्ष पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदकका तर्फबाट उपस्थित महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका विद्वान् उपन्यायाधिवक्ता श्री हिरशंकर ज्ञवालीले करदाताको स्टक मौज्दात गणना गरी स्टक बुकसँग तुलना गर्दा सामान घटी पाइएको र विभिन्न सामानहरू स्टक बुकमा रहेको मौज्दात भन्दा बढी मूल्यको सामान मौज्दात रहेको देखिएको छ। स्टक मौज्दात सामानहरू करदाताको रोहवरमा गणना गिरएको हो। भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोर र सेलवेज डिपार्टमेन्टल स्टोरमा रहेको सामान भन्दा घटी सामान बिक्री गरेको भनी कर छली गरेको प्रष्ट देखिएको अवस्थामा राजश्व न्यायाधिकरणको त्रुटिपूर्ण फैसला उल्टि गरी आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखा तथा राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको निर्णय सदर गिरपाऊँ भनी बहस गर्नु भयो।

विपक्षीकातर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री कोपिलप्रसाद अधिकारीले स्टक मौज्दातमा रहेको सामानहरूको एउटै नाम भएको तर कुल परिमाण मिल्न आएको छ। स्टकमा रहेका सामान गणना गर्दा करदातालाई रोहवरमा राखी गणना गरिएको छैन। करदाताले सामान बढी बिक्री गरी बिक्री लुकाई कर छलेको मिसिल प्रमाणबाट देखिदैंन। चोखानी इन्टरप्राइजेजबाट सामान खरिद कर्ता भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोरले खरिद गरेको सामानको पार्टीवाइज देखाएको लेखालाई आधार मान्न मिल्दैन। त्यसै गरी सेलवेज डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई बढी सामान बिक्री गरेकोमा घटी देखाइएको वा सेलवेज डिपार्टमेन्टल स्टोरबाट बढी रकम प्राप्त गरेको भन्ने अनुमानका आधारमा थप रकम प्राप्त गरेको भनी ठहऱ्याउन मिल्दैन। राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंबाट मिसिल संलग्न प्रमाण र कानूनको विवेचना गरी भएको फैसला कानूनसम्मत् भएकोले सो फैसला सदर गरिपाऊँ भनी बहस गर्नु भयो।

विद्वान् कानून व्यवसायीहरूको उपर्युक्तबमोजिमको बहस जिकिरसमेत सुनी राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंले गरेको फैसला मिलेको छ छैन, पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन सो सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा, आन्तरिक राजश्व विभाग कार्यालय काठमाडौं-२ ले चोखानी इन्टरप्राइजेजलाई मिति २०६६। \subset । \subset मा च.नं. ४३१ को प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश अनुसार १५ दिनभित्र रु. ५१,७७, \subset ६३। नेपाल सरकारको सर्वसिन्नत कोषमा दाखिला गर्न पत्राचार गरेको देखियो। सो अवधिभित्र उक्त रकम दाखिला नभएकोले पुनः आन्तरिक राजश्व विभागले च.नं. ५२४ मिति २०६६। ९। २१ मा कर निर्धारण भएको अवधि

२०६३/०६४/०६५/०६७ को कर निर्धारण ऐन, को दफा २०(१) तथा नियमावलीको नियम २९(३) सँग सम्बन्धित रही पेश गर्नु भएको जवाफ तथा प्रमाण कागजातहरूको मूल्याङ्कन गर्दा रू.५१,७७,८६३।— तिर्नुपर्ने देखिन आएको छ। उक्त रकम यो आदेश जारी भएको मितिले १५ दिनभित्र नेपाल सरकारको सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला हुने गरी एभरेष्ट बैंक बबरमहलमा दाखिला गर्नु होला भनी अन्तिम कर निर्धारण आदेश भएको मिसिल संलग्न पत्रबाट देखिन्छ। मैले वास्तविक आय लुकाएको छैन। घर बहाल खर्चमात्र छुट हुन गएको हो। आ.व.२०६३-०६४, २०६४-०६५ र २०६५-०६६ को घर बहाल संझौता भएको जम्मा १३ प्रति पेश गरेको छु। स्टोरमा धेरै सामानहरु उस्तै प्रकृतिको भएकोले कतिपय सामानहरु अर्को सामानमा परेको हुन सक्छ। तर, यति धेरै सामानहरु फरक नपर्नु पर्ने हो। भुलबश फरक परेको पनि हुन सक्छ भनी प्रतिवादी संजय चोखानीले बयानको स.ज. १० र ११ मा उल्लेख गरेको देखिन्छ। स्टकको विवरण अनुसार स्टक वुकमा उल्लेख भएको मौजदात भन्दा रु.९,१४,५८८।१३ मूल्यको बढी सामान मौजदात भएको देखियो। प्रत्यर्थी चोखानी इन्टरप्राइजेजको मुख्य कार्यालय ललिता मानन्धरको घरमा रहेको र यस इन्टरप्राइजेजको अन्य गोदामहरु कमलपोखरी स्थित विभिन्न व्यक्तिहरूको घरमा रहेको देखिन्छ। उक्त गोदाममा रहेको मौज्दात स्टक सामानहरूको मिति २०६६।६।१, मिति २०६६।६।२ र मिति २०६६।६।४ मा भएको गणना विवरण प्रत्यर्थी संजय चोखानीको रोहवरमा तयार भएको र निजले प्रत्येक गणना विवरणमा हस्ताक्षर गरेको मिसिलबाट देखिन्छ। गोदाममा कतिपय सामानहरू स्टक बुक भन्दा घटी रहेको देखिएको छ भने केही सामानहरू बढी रहेको देखिन्छ। आफू रोहवरमा रही मौजुदा सामान गणना ठीक छ भनी सहीछाप गरेको र पछि आएर यति धरै परिमाणमा सामानको गणनामा फरक नपर्नु पर्ने हो, उस्तै प्रकृतिका सामानहरु भएकोले एकको सामान अर्कोमा परेको हुन सक्छ भनी सामानहरु फरक परेको तथ्यलाई प्रतिवादीले स्वीकार गरेको देखिन्छ। स्टक बुक भन्दा मौजुदा सामानहरू के कुन कारणले घटिबढी भएको हो भन्ने सम्बन्धमा प्रत्यर्थी प्रतिवादीले वस्तुगत प्रमाण पेश गर्न सकेको छैन। प्रत्यर्थी संजय चोखानीले स.ज. ३ र ४ मा स्थानीय बजारबाट विजक जारी नगरी कतिपय सामानहरु बिक्री भएको कुरा स्वीकार गरेका छन्।

दीर्घराज मैनालीले मिति २०६६।८।७ मा आन्तरिक राजश्व विभाग लाजिम्पाट काठमाडौंमा बुझाएको अनुसन्धान प्रतिवेदनमा भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई आ.व. २०६४।०६५ मा रू.१,४९,०१४०।—िबक्री भएको देखाइएको छ। उक्त स्टोरले आ.वं. ०६४।०६५ को आय विवरण पेश गरेको पार्टीवाइज खरिद विवरणमा प्रस्तुत फर्मसँग १,७१,२०,२९१।४० खरिद भएको देखिन्छ। यसरी आ.व. २०६४।०६५ मा भाटभटेनी डिपार्टमेन्टल स्टोरलाई रू.१२,१८,७८६।४२ घटी बिक्री गरेको देखिन्छ। यसबाट स्पष्ट रूपमा खरिद विक्रिको तथ्याङ्क नै फरक परेको देखिएको यस अवस्थामा करदाता चोखानी इन्टरप्राइजेजको जिकिर मनासिव भन्न मिलेन।

बैंक स्टेटमेण्ट अनुसार सेलवेल डिपार्टमेन्टल स्टोरबाट आ.व. २०६३।६४ मा रू.२२,५०,०००।—आ.वं.०६४।०६५ मा.रू.६७,००,९६५।— र आ.व.२०६५।०६६ मा.रू.१,२४,७२,४१०। – भुक्तानी लिएको र पार्टीवाइज बिक्री विवरण अनुसार सेलवेज डिपार्टमेन्टललाई भ्याट सहित बिक्री आ.व. २०६३।०६४ मा रू.१३,०५,५५५।६७, आ.व. २०६४।०६५ रू.१०,३९,९२४।८२ र २०६५।०६६ मा आ.व. मा रू.१९,००,४००।०८ देखाइएको छ। उक्त विवरण हेर्दा सेलवेज डिपार्टमेण्ट स्टोरले फर्मलाई विभिन्न आर्थिक वर्षमा दिएको भुक्तानी विवरण र करदाताले पेश गरेको पार्टीवाइन बिक्री विवरण भिडाई हेर्दा आ.व. ०६३।०६४ मा रू.९,४४,४४४।३३ आ.व.०६४।६५ मा रू.५६,६१,०३९।१८ र आ.व. २०६५।६६ मा रू.१,०६,७२,१०९।९२ फरक परेको देखियो। डिपार्टमेण्ट स्टोरबाट फर्मले प्राप्त गरेको भुक्तानी भन्दा उक्त फर्मले देखाएको बिक्री घटी रहेको देखियो। यस सम्बन्धमा संजय चोखानीले बिक्री विजक छुट भएको हुन सक्ने र कतिपय बिना बिजकका स्थानीय खरिदबाट उपरोक्तानुसारको बिक्री भएको रकम छुटेको हुन सक्ने भनी स्वीकार गरेको पाइयो। व्यापारिक कारोवार गर्ने पक्षहरू बीच भएको लेनदेन तथा कारोबार अन्यथा प्रमाणित भएमा बाहेक व्यवसायसँग सम्बन्धित रहेको भनी मान्नु पर्दछ। भुक्तानी लिएकोलाई पेस्की वा सापटी हो भनी संजय चोखानीले जिकिर लिएपनि सो जिकिर ठोस प्रमाणद्वारा पृष्टि भएको देखिदैन। यसबाट मिति २०६६। ८। ८ मा जारी भएको प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश मिलेके देखियो।

अतः माथि उल्लिखित आधार र कारणसमेतबाट प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश परिवर्तन गर्नु नपर्ने ठह-याएको आन्तरिक राजश्व विभाग अनुसन्धान शाखाको मिति २०६६।९।१७ को निर्णय सदर गरेको आन्तरिक राजश्व विभागको मिति २०६७।२।४ को निर्णय उल्टी हुने ठह-याएको राजश्व न्यायाधिकरण काठमाडौंको मिति २०६८।<1२७ को फैसला मिलेको

नदेखिँदा उल्टी भई आन्तरिक राजश्व विभागसमेतको निर्णय सदर हुने ठहर्छ। अरू तपिसल बमोजिम गर्नु।

तपसिल

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत :- प्रेमप्रसाद न्यौपाने कम्प्यूटर टाईप गर्ने :- मन्दिरा रानाभाट

इति सम्वत् २०७२ साल माघ ५ गते रोज ३ शुभम्।